

ICEG
Európai Központ

 VILÁGGAZDASÁG

Az új tagállamok konvergencia-indexe

2005/1 JELENTÉS

BUDAPEST, 2005. MÁJUS

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	3
I. AZ ÚJ TAGÁLLAMOK ÖSSZESÍTETT KONVERGENCIAINDEXE	3
II. AZ ÚJ TAGÁLLAMOK NOMINÁLIS KONVERGENCIÁJA	5
III. A REÁL KONVERGENCIA AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN	11
IV. A SZERKEZETI KONVERGENCIA AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN	16

BEVEZETÉS

Az ICEG Európai Központ elkészítette az újonnan csatlakozott közép-kelet-európai államokra vonatkozó legfrissebb konvergencia-indexét. Az első index még 2002 decemberében jelent meg, és ezt azóta félévente frissítések követik. Az index keretében a nyolc új EU tagállam nominális, szerkezeti és reálkonvergenciáját jelző mutatókból képzett összesített indexe jelzi, hogy hol tartanak ezek az országok egymáshoz, illetve az Európai Unió átlagos értékeihez viszonyítva a felzárkózás hosszú folyamatában.

AZ INDEX SZÁMÍTÁSA

Az ICEG Európai Központ és a Világgazdaság által kidolgozott index tíz olyan makrogazdasági mutató összevonásából készült, amelyek kifejezik az Európai Unió régi és új tagállamai közötti fejlettségbeli különbségek néhány fontos dimenzióját. A mutatók többsége az újonnan csatlakozott gazdaságok nominális, másik része reálkonvergenciáját jelzi, míg két mutató ad információt a szerkezeti felzárkózásról. Az index számítása során alkalmazott mutatók: infláció, költségvetési hiány, államadósság, a folyó fizetési mérleg hiánya (nominális konvergencia), a gazdasági növekedés üteme, a bér- és az árszínvonal, valamint az egy főre jutó GDP (reálkonvergencia), a mezőgazdaságban alkalmazottak aránya az összes foglalkoztatotthoz vetítve és az üzleti élet jogi környezete (az EBRD-től átvett komplex mutató) (szerkezeti konvergencia).

A 0-tól 10-ig terjedő skálán 10-es osztályzatot egy olyan gazdaság érne el, amelyik éppen teljesíti a maastrichti kritériumokat (vagy jobb annál), és a reálfejlettség, valamint a szerkezeti mutatók tekintetében az uniós átlagnak megfelelő értékekkel bír (és kétszer olyan gyorsan növekszik). A súlyozáskor nagyobb szerepet adtunk az állomány (stock) változóknak (ár- és bérszínvonal, egy főre jutó GDP), míg a hektikusabban ingadozó, úgynevezett folyó (flow) mutatók (infláció, költségvetési egyenleg stb.) relatíve kisebb súllyal szerepelnek. Így az indexben egyszerre szerepelnek olyan mutatók, melyek azt vizsgálják, hogy a maastrichti kritériumoknak megfelel-e az ország; reálfejlettségben hol tart a gazdaság és milyen mértékben térnek el fontos szerkezeti mutatói az EU átlagától.

I. AZ ÚJ TAGÁLLAMOK ÖSSZESÍTETT KONVERGENCIAINDEXE 2004-BEN ÉS A 2005-ÖS KILÁTÁSOK

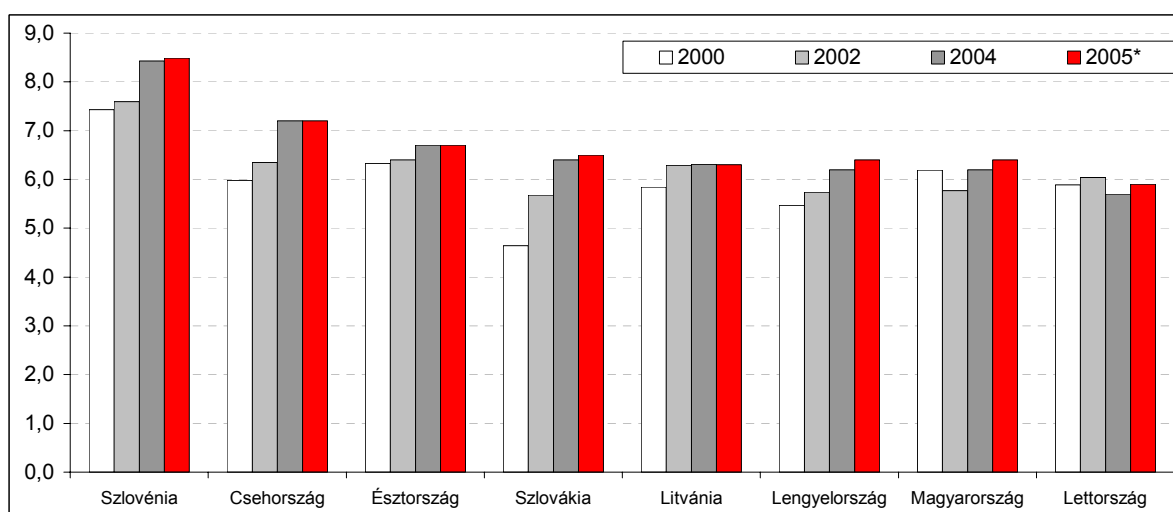
Az újonnan csatlakozott államok rangsorában 2004-ben összességében jelentős változások következtek be és az elemzett nyolc ország két csoportra szakadt. Négy ország (Szlovénia, Csehország, Szlovákia és Észtország) jelentős előrelépést mutatott az indexben, köszönhetően gyors növekedésüknek és makrogazdasági mutatóik javulásának. A többi ország esetében az index nem változott, illetve Lettország esetében (elsősorban a felgyorsuló infláció és a romló államháztartási és folyó fizetési mérleg egyenlegek miatt) romlott. Az eltérő fejlődés eredményeképpen növekedett az eltérés az első és utolsó állam között, illetve a nyolc ország közül kissé kiugrott Szlovénia és Csehország.

A rangsort változatlanul Szlovénia vezeti, köszönhetően a térségben kiugróan magas reálgazdasági fejlettségének, valamint erőteljesen javuló makrogazdasági teljesítményének. A listán a második és harmadik helyre Csehország, illetve Észtország kerültek: Csehország magas indexe a korábbinál dinamikusabb növekedésnek és bérszínvonalának, a javuló makrogazdasági egyensúlynak (mérséklődő költségvetési deficit és infláció), Észtországnak a gyors növekedésnek és a makrogazdasági stabilitásnak köszönhető. A rangsorban őket

követi Szlovákia és Litvánia, míg hazánk a 2004-es adatok alapján az utolsó előtti helyen szerepelt Lengyelországgal azonos értéken.

Magyarország a mutatókat tekintve 2005-ben kissé közeledik az EU-15 átlagához, de a nyolc újonnan csatlakozott közép-európai és balti ország mezőnyében változatlanul a hatodik helyet foglalja el, Lettországot és Litvániát előzve meg. A 2005-re prognosztizálható javulást hazánk elsősorban az inflációcsökkenés nyomán éri el, miközben a lassuló növekedési ütem a többi elemzett országnál nagyobb mértékben fogja vissza az indexet. Ráadásul hazánk az idén várhatóan a legrosszabbul teljesít a nyolc ország közül az államháztartás stabilitásának tekintetében, hiszen az államháztartási hiány, mind az államadósság nálunk a legmagasabb a nyolc ország közül.

1. grafikon – A konvergencia-index alakulása az új tagállamokban

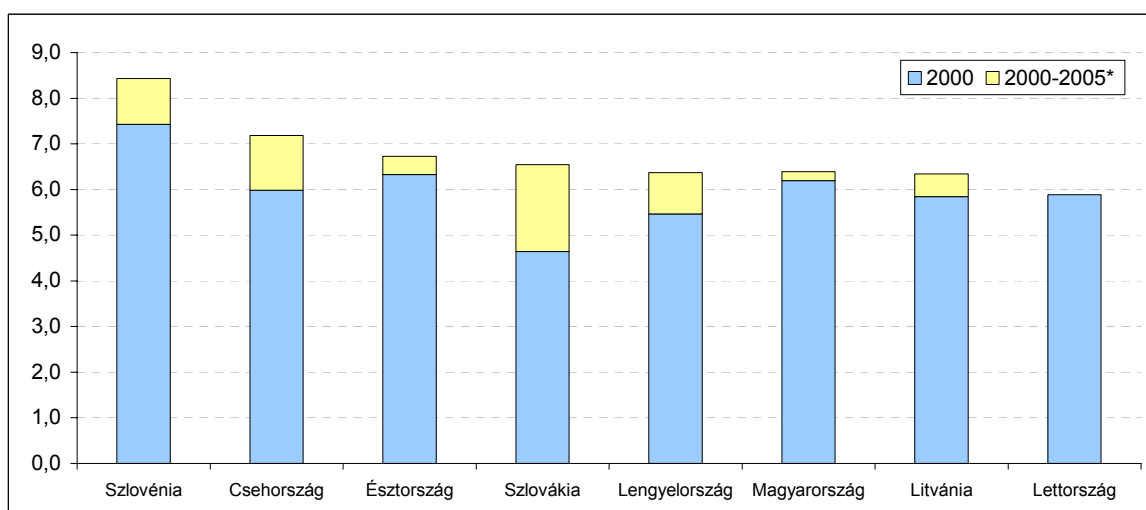

Érdekes azt is megnézni, hogy a 2005-re vonatkozó előrejelzés alapján miképpen változik a konvergencia-index értéke 2000 és 2005 között.¹ A grafikonra tekintve is látható, hogy a nyolc újonnan csatlakozott ország jelentős előrehaladást mutat fel az EU-átlagához történő konvergálásban az összetett konvergencia-indexünket tekintve. A nyolc ország indexének átlaga 2000 és 2005 között 5,9-ről várhatóan 6,7-re emelkedik (2004-ben 6,6 pont volt).

Ugyanakkor az egyes országok esetében az előrehaladás mértéke eltérő: a hat év alatt a legjelentősebb előrehaladást Szlovákia éri el (1,9 pontos előrelépés), köszönhetően alacsony kiinduló 2000-es indexértékének és az indexben megjelenő növekedési és makrogazdasági mutatóinak. Szlovákiát követi Csehország és Szlovénia, miközben a három kiugróan teljesítő országgal szemben a konvergencia-indexben alig lép előre Lettország és Magyarország.

¹ Az index esetében figyelembe kell venni, hogy ez egy összetett, a nominális, reál és szerkezeti konvergenciát is mérő mutató, ezért az index értékének növekedése nem jár szükségszerűen együtt az összes alkotóelem azonos irányú és mértékű változásával. Az indexek értékének emelkedése elsősorban a nominális és szerkezeti konvergenciában elért eredményeknek tudható be, és kisebb, illetve erőteljesebben szórt volt a reálkonvergenciában bekövetkezett előrehaladás. Éppen ezért az előrehaladást nem a fejlettségben, a jövedelmi szintekben bekövetkezett eltérésként kell elfogadni.

2. grafikon – A konvergencia-index 2000-ben és a 2005-re várható változás

II. AZ ÚJ TAGÁLLAMOK NOMINÁLIS KONVERGENCIÁJA 2004-BEN ÉS A 2005-ÖS VÁRAKOZÁSOK

Az újonnan csatlakozott gazdaságok nominális konvergenciájában meghatározó az infláció és az államháztartási egyensúly alakulása: a két mutató meghatározza az adósságkritérium, az árfolyam-stabilitás és a hosszú lejáratú adósságon fennálló kamatszínvonal alakulását. Az új tagállamokban 2004-ben részben egyszeri tényezők hatására megtorpant a dezinfláció, miközben a gyors növekedés ellenére változatlanul komoly nehézségek vannak az államháztartás mutatóiban, elsősorban a közép-európai államokban.

II.1. INFLÁCIÓ

A vizsgált újonnan csatlakozott gazdaságokban 2004-ben megfordult az elmúlt években érzékelhetően felgyorsuló dezinfláció: miközben a nyolc államban a fogyasztói árindex 2003-ban átlagosan 2,8%-kal emelkedett szemben a 2000-ben mért 6,6%-os és 2002-es 3,2%-os növekedéssel, 2004-ben az árindex átlagosan 3,1%-kal növekedett. A fogyasztói árak növekedési üteme a dezinfláló Szlovákiát és Szlovéniát leszámítva mindenhol felgyorsult: különösen szembetűnő az átlagos éves infláció megugrása Lettországban, illetve a megelőző évben deflációt mutató Csehországban és Litvániában.

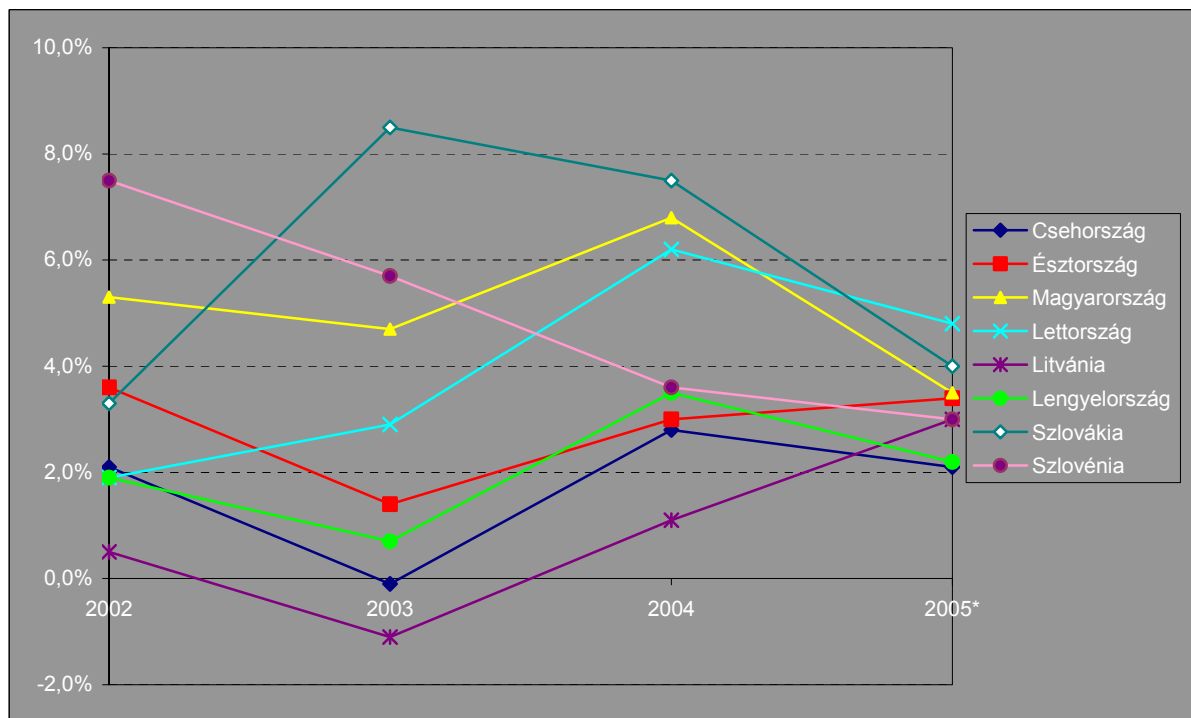
A dezinfláció megtorpanásában 2004-ben meghatározó módon az EU-hoz történő csatlakozás mellékhatásai állnak. A csatlakozást követően sok országban jelentős kiigazítások következtek be a szabályozott árak és a közvetett adók esetében. A hatósági árak emelése, és az adóharmonizáció keretében megemelt forgalmi és fogyasztási adók jelentős, de az esetek többségében egyszeri inflációs nyomást eredményeztek.

Az infláció hosszabb távú alakulása szempontjából fontos, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozásnak további addicionális inflációs hatása is van, mivel az Egységes Piacon belül felgyorsul a korábban kialakult árszerkezet átrendeződése. Az átrendeződés egyes

árucsoportokban az árszínvonal mérséklődésével jár, ugyanakkor elsősorban a kereskedelemben nem kerülő javak szektorában az árszint konvergálásával, ami különösen a rögzített árfolyamú gazdaságokban (balti államok) okoz(ott) addicionális inflációs nyomást.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás egyszeri inflációs hatásai mellett 2004-ben az erőteljesebb áremelkedésekben szerepet játszott az olajárak és ezen keresztül az importált infláció növekedése, valamint a belföldi kereslet erőteljes bővülése. Mivel Lengyelországot leszámítva ezen országok kis és nyitott gazdaságok, az importált infláció és a cserearányok (országoként eltérő mértékű) romlása kedvezőtlenül érintette a fogyasztói árak alakulását. A belföldi kereslet növekedése megjelent a beruházási és fogyasztási javaknál is: az előbbi esetében a gyors növekedés és javuló profitkilátások, valamint a közvetlen tőkebefektetések beáramlása, az utóbbinál az erőteljes jövedelembővülés, a lakosság likviditási korlátjának enyhülése, a deviza-eladósodás növekedése volt a meghatározó. Az áremelkedések felgyorsulását az sem akadályozta meg, hogy a régió valutáinak többsége jelentősen erősödött 2004-ben, illetve kissé a jövedelemkiáramlás korábbi évekre jellemző dinamikája.

3. grafikon – A fogyasztói árindex alakulása az új tagállamokban

A regionális trendekhez képest kivételt jelentett Szlovénia és Szlovákia, ahol az árszintemelkedés mérséklődött köszönhetően a javuló fiskális egyenlegeknek, a jövedelemkiáramlás csökkenő dinamikájának, Szlovénia esetében az ERM-II-be történő belépés teremtette árfolyam-stabilitásnak, míg Szlovákiában a valutaerősödés inflációs várakozásokat moderáló hatásának, a korábbi évekre jellemző inflációs sokkok (Szlovákia esetében ez az adóemelésből, Szlovénia esetében a visszatekintő jellegű bérindexálásból eredt) lecsengésének.

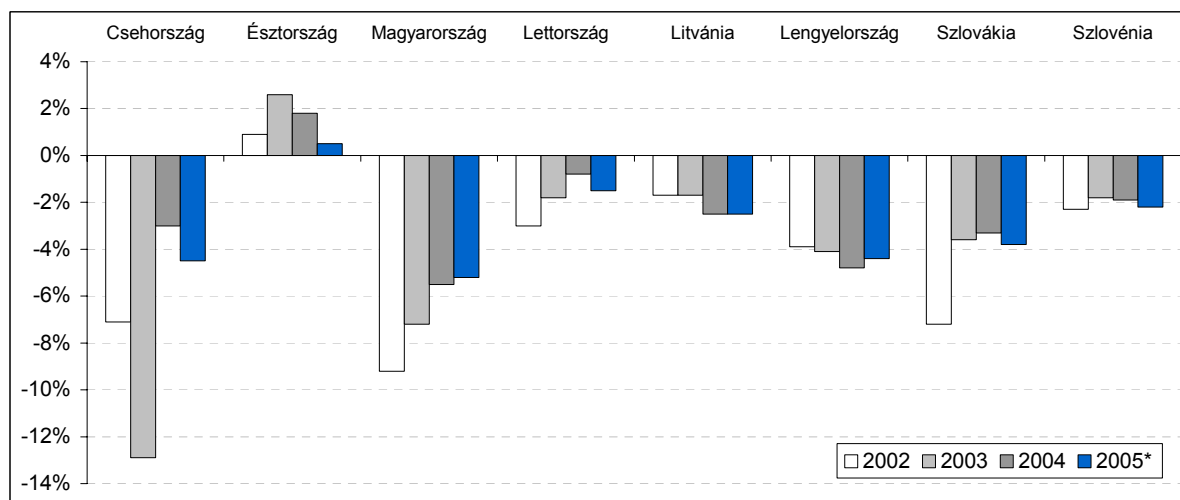
Az idei kilátásokat illetően a vizsgált országok többségében az infláció mérséklődése várható, kivéve a balti államok közül Észtországot és Litvániát (miközben a tavaly rekordinflációt elkönyvelő Lettország esetében mérséklődik a pénzromlás üteme). A változatlanul magas balti infláció mögött elsősorban a kiugróan gyors GDP és termelékenységnövekedés inflatorikus hatásai, a növekvő munkaerőhiány miatt erőteljes bérnövekedés, valamint részben a devizahitelezés gyors felfutása miatt is erőteljesen bővülő belföldi kereslet és lakossági fogyasztás állnak. A közép-európai gazdaságokban az infláció mérséklődése várható: a magas olajárak ellenére az importált infláció mértéke korlátozott, a jövedelemkiáramlás és ezzel a reálbérek növekedési üteme mérséklődik, a monetáris kondíciók inkább semlegesek és vélhetően a tavalyinál kissé megszorítóbbak lesznek a fiskális politikák. Az infláció 2005-ben előreláthatólag Szlovákiában mérséklődik a legerőteljesebben, de a tavalyi korrekciót követően csökken Lengyelország, Csehország és Magyarország esetében is.

II.2. ÁLLAMHÁZTARTÁSI EGYENLEG

Az államháztartási egyenlegekben 2004-ben a korábbi évektől kissé eltérő folyamatok mutatkoztak. Egyrészt szemben összességében az államháztartási egyenlegek javultak a vizsgált ország-csoportban, köszönhetően a kedvező ciklikus hatásnak. A gyors gazdasági növekedés nyomán erőteljesen bővültek az adóbevételek és ez lehetővé tette az elsődleges és a teljes, ESA 95 alapon számított egyenleg javulását. Másrészt, a korábbi évekkal ellentétben, 2004-ben a balti államokban - Lettországot kivéve - kissé romlottak az egyenlegek, míg a magasabb államháztartási hiánnyal rendelkező közép-európai gazdaságokban kissé javultak. Az ellentétes dinamika ellenére változatlanul a balti államok esetében alacsonyabb az államháztartási hiány szintje, és a közép-európai országok hiánymutatóinak javulása részben fiktív, a kreatív könyvelés elemeit felvonultató jellegű.

A balti államok esetében Észtországban mérséklődött a szufficit, Litvániában pedig a GDP arányos államháztartási hiány meghaladta a 2 százalékot. Az alacsony adósságállomány miatt az egyenlegek romlása mögött az elsődleges egyenlegek csökkenő többlete állt, amit elsődlegesen az EU csatlakozást követően bővülő kofinanszírozási kiadások és az állami beruházások erőteljes emelkedése okozott. Az EU csatlakozás rövidtávú kedvezőtlen fiskális hatása különösen erőteljesen jelentkezett a balti államokban és ez magyarázza az egyenlegmutatók romlását.

4. grafikon

Az államháztartási egyenlegek alakulása a balti és a közép-európai államokban

A közép-európai országok esetében összességében mérséklődött az államháztartási hiány, bár Szlovéniában lényegében változatlan, Lengyelországban kissé romló volt az ESA 95 egyenleg. A fiskális politika a gazdaságok többségében semleges vagy enyhén expanzív volt, kivéve Csehországot, ahol szigorúbb fiskális politika érvényesült. A javulás elsősorban a gyors növekedés és erőteljesen növekvő belföldi kereslet nyomán bővülő adóbevételeknek, az alacsony kamatszínvonal következtében mérsékelt kamatkidadásoknak, a nyugdíjreformmal történő korrigálás engedélyezésének (Szlovákiát és Szlovéniát leszámítva ez fontos elem) volt köszönhető. A hiánymutatók javulásában azonban figyelembe kell venni a ciklikus hatások átmeneti jellegét, másfelől az egyedi megoldások alkalmazását (késleltetett ÁFA kifizetések, a kiadások elszámolása a következő és megelőző évekre), amelyek a hiány mértékét csökkentették. Szlovéniát kivéve, ahol a korábban is kiszámítható költségvetési politika hitelessége az ERM-II-be történt belépést követően intézményileg is megerősödött, ami lehetővé teszi a maastrichti kritériumok maradéktalan betartását.

A 2005-ös kilátások összességében kedvezőtlenek, mert az államháztartási hiány ismételt növekedése várható, egyes országokban (pl. Csehország vagy Lettország) jelentős mértékben. A hiány növekedése mögött a romló elsődleges egyenlegek állnak, amit együttesen eredményez a bevételek csökkenése és a kiadások növekedése. A bevételek csökkenése mögött a növekvő EU-s befizetések, az adóreformok bevételeket mérséklő hatása, a 2005-ben mérsékeltebb gazdasági növekedés és csökkenő infláció állnak, míg a kiadásokat elsősorban a kofinanszírozási szükségletek bővülése, valamint egyes diszkrecionális és a politikai ciklussal összefüggő kiadások növelik. A fiskális politikák a régió gazdaságaiban idén vélhetően lazulnak a várható 2005-ös és 2006-os választások miatt, és ez addicionális nyomást eredményez az egyenlegekre. Mindezek eredményeképpen a közép-európai gazdaságok közül Szlovéniát leszámítva senki sem teljesíti a maastrichti deficitkritériumot.

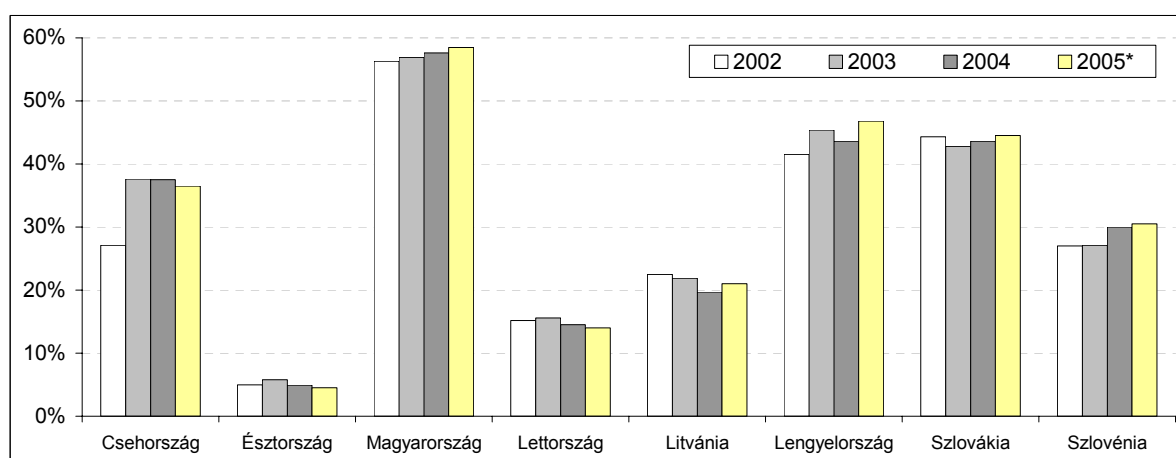
II.3. ÁLLAMADÓSSÁG

Miközben az államháztartási egyenlegek általában kedvezőtlenebbek az újonnan csatlakozott államokban, mint az EU-15-ben, az államadósság szintje jóval alacsonyabb: 2004-ben az első ország-csoportban 32,5%, az utóbbiban 64,7% volt. A közép-európai országokban – ezen belül elsősorban Csehországban, Lengyelországban és Magyarországon - az elmúlt években viszont erőteljes volt az adósság/GDP mutató emelkedése, ami 2004-ben érezhetően lelassult. Az államháztartási hiányhoz hasonlóan az államadósság is eltérően alakul a közép-európai és balti országokban.

Az adósságkritérium teljesítése nem okoz problémát a balti államoknak és Szlovéniának, mert vagy az adósság szintje alacsony (Észtország és Lettország), vagy ha közepes méretű (mint Litvánia és Szlovénia esetében), akkor nincs olyan szerkezeti, vagy makrogazdasági tényező, amely megkérdőjelezné fenntarthatóságát és finanszírozhatóságát. Ezekben a gazdaságokban az adósságdinamika is kedvezően alakul: az elsődleges egyenlegek általában szufficitesek, a nominális kamatszínvonal és a kamatkidások GDP arányos értéke alacsony, a gyors növekedésnek köszönhetően kedvező a reálnövekedés és az államadósságon fennálló átlagos reálkamat közötti eltérés, ami együttesen az adósság/GDP mutató stabilizálásához vezet. Ennek megfelelően 2004-ben az adósság/GDP mutató csökkent Észtországban és Litvániában, stagnált Szlovéniában és Lettországban.

A 4 visegrádi államban ezzel szemben magas az államadósság/GDP szintje, de 2004-ben kedvezőbben alakult az adósságdinamika a korábbi éveknél. Kissé csökkent az adósság/GDP Csehországban és Lengyelországban, köszönhetően a deficiten kívüli tételek kisebb hozzájárulásának, valamint a gyorsuló növekedésnek, illetve a reál GDP és kamatszint közötti rés növekedésének. Emellett az adósság/GDP növekedése mérsékelt (egy százalékpontos volt) maradt Magyarországon és Szlovákiában, bár Magyarországon vésszesen megközelítette a konvergencia kritériumot, és szintje messze meghaladja a fenntartható és a gazdaság fejlettsége által indokolt szintet.

5. grafikon – Az államadósság/GDP alakulása az új tagállamokban

Az idei kilátásokat az adósságdinamika esetében 2 tényező (a növekedési ütemek lassulása, az elsődleges egyenlegek ország-specifikus dinamikája) várható alakulása határozza meg.

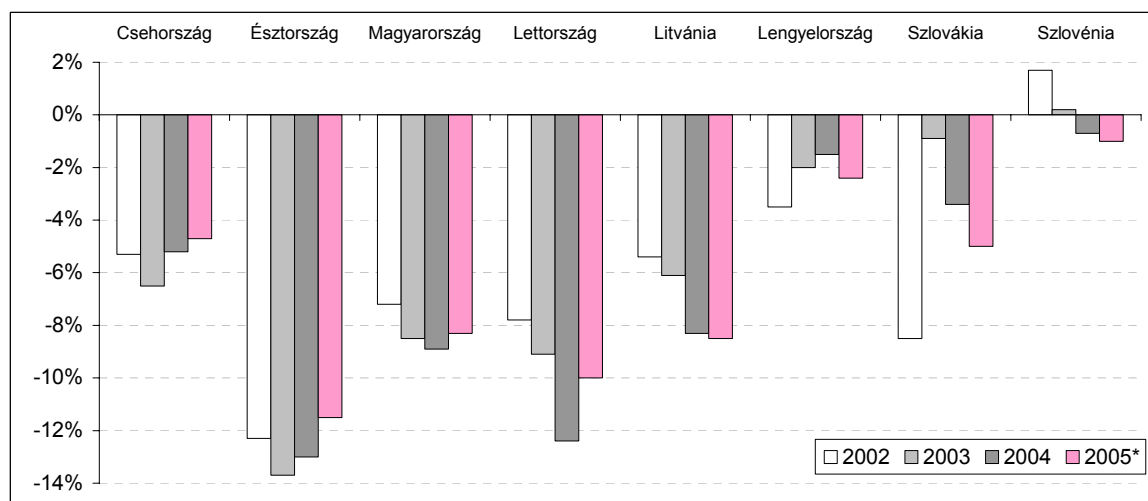
Ennek megfelelően a lassuló növekedés és növekvő elsődleges deficit miatt kissé emelkedik az adósság/GDP mutató Lengyelországban, Magyarországon és Szlovákiában, ugyanakkor vélhetően tovább csökken a gyors növekedésnek köszönhetően – a romló elsődleges egyenlegek mellett is – a balti államokban. Összességében a közép-európai államokban az adósság/GDP mutatók fejlettségi szinthez képest kifejezetten magasak: az adósságdinamika idejének lassulása mellett az adósság/GDP mutató a 4 ország átlagában GDP arányosan előreláthatólag 5,1 százalékponttal emelkedik 2001 (41,2%) és 2005 (46,3%) között. A növekedés mellett az adósságdinamikára ható számos tényező (demográfiai folyamatok, az államháztartás alrendszerében beépített implicit adósságok, állami kezességvállalás, stb.) is kedvezőtlenül alakulnak, ami erőteljes fiskális korrekció nélkül az adósság/GDP mutató további növekedését vetíti előre.

II.4. FOLYÓ FIZETÉSI MÉRLEG

A folyó fizetési mérleg hiánya alapján az újonnan csatlakozott államokat két nagyobb csoportra lehet osztani. Az egyik csoportba tartoznak a tartósan magas hiánnyal rendelkező balti államok, illetve a közép-európai gazdaságok közül Csehország és Magyarország, míg a másikba a mérsékelt és az elmúlt években csökkenő deficittel rendelkező Lengyelország és Szlovákia, és Szlovénia.

Az országok között meglévő eltérések mellett 2004-ben az országcsoportban Lengyelországot és Csehországot kivéve tovább növekedett a folyó fizetési mérleg GDP arányos hiánya. A kivételt jelentő két ország esetében a folyó fizetési mérleg hiány csökkenése mögött a kereskedelmi mérleg egyenlegének javulása áll, amiben az elsődleges szerepet az export gyors ütemű növekedése játszotta (a lengyel és a cseh export is 9-10 százalékkal bővült a megelőző évhez képest). A folyó fizetési mérleg hiány növekedése mögött a gazdasági növekedést generáló belföldi kereslet bővülése állt, amely jelentős – és az országok többségében az export növekedésének ütemét meghaladó mértékben bővülő-importkeresletet generált. A belföldi kereslet növekedése mögött közel azonos mértékben áll a fogyasztási, illetve a beruházási kereslet bővülése: az előbbi a korábbi évek gyors reálbér növekedése, a lakossági szektor hitelezésének bővülése nyomán lazuló likviditási korlát, míg a beruházásokat az alacsony kamatszínvonal, a javuló befektetési környezet és a növekvő vállalati profitok eredményezték.

6. grafikon – A folyó fizetési mérleg GDP arányos egyenlege az új tagállamokban

A folyó fizetési mérleg alakulását egyre erőteljesebben határozza meg a közvetlen külföldi tőkebefektetések állományának változása: egyes országokban (pl. Szlovákia) az új befektetések importkeresletet bővítő hatása, más esetekben (elsősorban Csehország és Baltikum) pedig a korábban befektetett tőkék utáni profitrepatriálás rontotta a folyó fizetési mérleg egyenleget. A jövedelem-repatriálás és a jövedelemegyenleg romlása elsősorban a balti államokban növelte a folyó fizetési mérleg hiányt. A deficit mértéke kritikus szintet ért el a balti államokban, valamint Magyarországon, és további növekedése már fenntarthatósági korlátokat feszegetne.

Az idei kilátásokat illetően a tavalyitól eltérően alakul a folyó fizetési mérleg egyenleg. Az alacsony hiánnyal rendelkező Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia esetében 2005-ben a folyó fizetési mérleg hiány növekszik a tovább romló kereskedelmi mérleg miatt: lassul az export növekedése, miközben az import bővülése szinten marad, köszönhetően az új beruházásoknak és a fogyasztási kereslet továbbra is erőteljes bővülésének. Ezzel szemben a többi országban a hiányok növekedése lelassul, a balti államokban kissé csökken is, elsősorban a mérséklődő belföldi kereslet nyomán javuló kereskedelmi mérleg egyenlegnek.

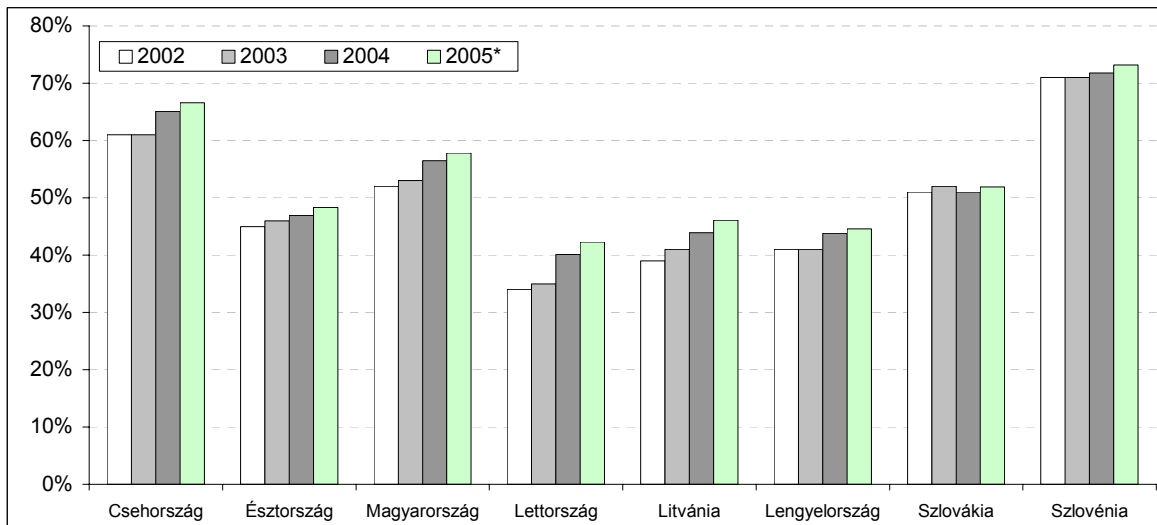
III. A RÉAL KONVERGENCIA AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN

III.1. JÖVEDELEM-KONVERGENCIA

Jelenleg jelentős az újonnan csatlakozott gazdaságok és az EU-15 átlaga közötti jövedelmi rés függetlenül attól, hogy aktuális vagy vásárlóerő-paritásokon történik a számítás. Az új tagállamok egy főre eső jövedelme PPS árfolyamon 2004-ben az EU-15 átlagának 37% és 72% között szóródott: jövedelmi szintje alapján Szlovénia ugrik ki az újonnan csatlakozott államok közül felfelé, míg Lettország, Litvánia és Lengyelország lefelé. Ugyanakkor az új tagállamok jövedelmi szintjük alapján változatlanul elmaradnak a kohéziós államok (Görögország, Írország, Portugália, Spanyolország) mostani, illetve a csatlakozásuk időpontjában fennállt jövedelmi szintjétől.

7. grafikon

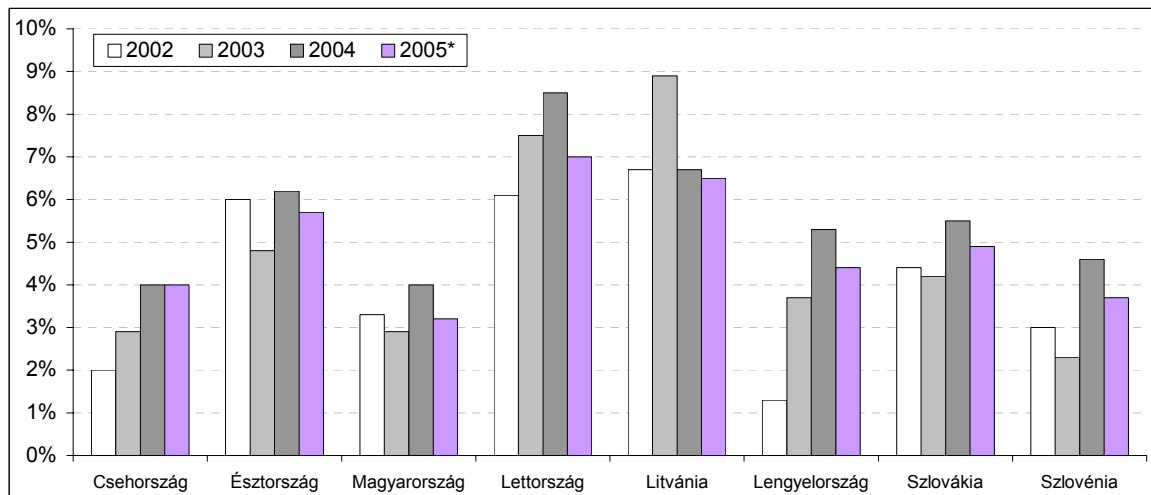
Az egy főre eső GDP alakulása vásárlóerő-paritáson
(standard alapú (PPS) árfolyamon az EU-15 százalékában)

Az elmúlt években folyamatos és fokozatos, de a 2003-as kisebb megtorpanás leszámítva töretlen volt az újonnan csatlakozott országok jövedelmei szintjének közeledése az EU-15 átlagához, mérsékelve a fennálló fejlettségbeli rést. A konvergencia forrása az újonnan csatlakozott gazdaságok gyors növekedése: átlagos növekedési ütemük 2001-2004 között 4,1% és 5,3% között alakult szemben az EU-15 2-2,5%-os növekedési dinamikájával. Tavaly a jövedelem-konvergencia tovább folytatódott, mert az új tagállamok átlagosan 5,6%-os növekedésével szemben az EU-15 növekedési átlaga 2,3 % volt. Az új tagállamok közötti jövedelmi eltérések is csökkentek, mert a három legdinamikusabban növekvő állam a három balti köztársaság volt (ezen belül Lettország növekedése volt a legerőteljesebb a nyolc ország között).

A gyors növekedés forrása az elemzett országokban egyfelől a külső kereslet, a nettó export növekvő hozzájárulása volt, elsősorban az export növekedésének csatlakozás, ezzel összefüggő további liberalizálás, valamint a kereskedelemben kerülő javakat előállító szektorok növekvő versenyképessége nyomán. A növekedés másik forrása a belföldi kereslet bővülése volt, amely egyformán érintette a növekvő bérek, lazuló likviditási korlát, bővülő devizahitelezés által támogatott fogyasztás bővülését, valamint az FDI beáramlás, növekvő vállalati profitok, és javuló piaci kilátások által támogatott privát beruházásokat.

8. grafikon – A GDP növekedési üteme az új tagállamokban

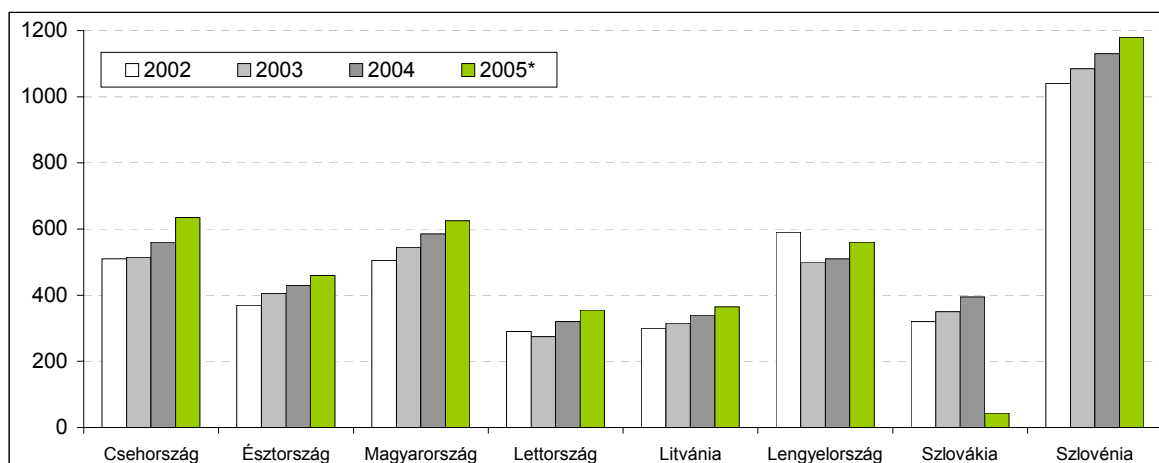

Miközben 2005-ben a gazdasági növekedés üteme a nyolc újonnan csatlakozott államban átlagosan 0,5 százalékponttal kisebb lesz a tavalyinál, a jövedelem-konvergencia közöttük és az EU-15 között folytatódik, mert az új tagállamok növekedésének várható 5%-os átlaga közel 2,5-szeresen haladja meg az EU-15 növekedésének várható átlagát. Az új tagállamok lassuló növekedésének az egyik oka a romló növekedési és ezáltal importkilátások az EU-15-ben, ami az új tagállamok exportjának 60-75%-át teszi ki. A csökkenő importkereslet, valamint a csatlakozás egyszeri, exportot növelő hatásának időbeli gyengülése a nettó export GDP növekedéshez történő csökkenő hozzájárulását eredményezi. Továbbá, a növekedés lassulásában az is szerepet játszik, hogy mérséklődik a belföldi kereslet növekedésének üteme, mert a költségvetési és jövedelempolitikák kissé feszebbé válnak, elsősorban a balti államokban. Mindezek nyomán kicsit mérséklődik a lakossági fogyasztás és a vállalati beruházások növekedésének üteme is.

III.2. BÉR-KONVERGENCIA

Az árak konvergenciájához hasonlóan kiemelten fontos a reál-konvergencia sebessége és fenntarthatósága szempontjából a bérszínvonal felzárkózása. A bér-konvergencia üteme befolyásolja az inflációt, a teljes tényező- és munkatermelékenységet, valamint a költségversenyképességet, és ezen keresztül az új tagállamok növekedését, miközben a bérrés mérséklődése hat a migrációra, a munkanélküliségre és munkaerő-kínálatra az új és régi tagállamokban egyaránt.

9. grafikon – Az euróban számított havi átlagos munkabérek aktuális árfolyamon

Az euróban számított bruttó bérek növekedése mögött két jelentősebb tényező hatása mutatható ki időben és országonként eltérő mértékű hozzájárulással. Az egyik a hazai valutában számított bruttó bérek növekedése, amely jelentős volt az elmúlt két évben mind a közösségi szektort, mind a teljes gazdaságot tekintve. A gazdaságok többségében a bruttó bérek növekedési üteme meghaladta a munkatermelékenység növekedését, és ez az egység munkaerőköltségek növekedését és a költség-versenyképesség országonként eltérő mértékű romlását eredményezte. Az euróban számított bruttó bérek növekedéséhez 2004-ben a nemzeti valuták felértékelődése, illetve Szlovénia esetében a korábbi leértékelést felváltó rögzítés is hozzájárult, különösen a Csehországban és Magyarországon.

A két tényező hatása azonban eltérő mértékben és időbeli lefutással érvényesült az egyes gazdaságokban. Így tavaly mérséklődött a jövedelemkiáramlás és a reálbérek növekedési üteme, amiben a nominális bérkiáramlás lassulása és egyes gazdaságokban a nemzeti valuták leértékelődése is szerepet játszott. Ennek eredményeképpen 2003-ban az euróban számított havi munkabérek csökkentek Lengyelországban és Lettországon, illetve stagnáltak Csehországban és Litvániában. Ezzel szemben változatlanul erőteljes volt a bérkonvergencia Magyarország, Észtország, Szlovénia és Szlovákia esetében. Ezzel szemben 2004-ben a változatlanul erőteljes bérkiáramlás és valutafelértékelődés miatt közel 14%-kal növekedtek az euróban számított havi bruttó munkabérek Lengyelországban és Szlovákiában, illetve 12-12 százalékkal Magyarországon és Csehországban.

A bekövetkezett bérnövekedés ellenére a bérkonvergenciát tekintve az újonnan csatlakozott államok lemaradása meghaladja a GDP/fő vagy az árak felzárkózásában fennálló különbséget: miközben az árszínvonal a német árszínvonal 40-65% között, az egy főre jutó GDP aktuális árfolyamon 30-50% között áll, addig a bérek esetében ez Szlovéniát leszámítva 25-45% között alakul.

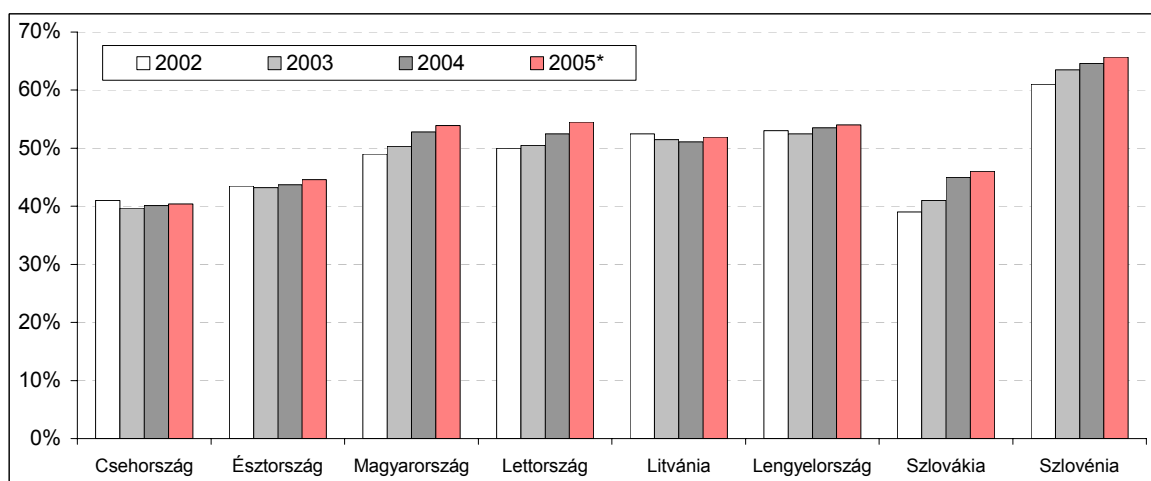
III.3.ÁR-KONVERGENCIA

A pozitív inflációs eltérések mellett is az új tagállamok árszínvonala mélyen az EU-államok átlaga alatt található. Az árliberalizálás és a verseny erősödése, a támogatások leépítése, a költség tényezők fokozatos kiegyenlítődése, valamint az egyensúlyi árfolyamok irányába

történő elmozdulás eredményeképpen a kereskedelemben kerülő javak árszintje erőteljesen konvergál a fejlett EU tagállamokéhoz. Ugyanakkor – miközben egyes szabályozott áras, vagy monopolpiacú termék árszintje eléri, vagy meghaladja az EU-árak átlagát - a kereskedelemben nem kerülő javak árszínvonalja lassabban konvergál. Ebben szerepet játszanak az alacsonyabb munkaerőköltségek és tőkeintenzitás, illetve az egyes piaci szegmensekben az erőteljes verseny.

Az árszínvonalban eltéréseket eredményező további tényező, hogy magasabb a hatóságilag szabályozott árak köre és ezek többségében az árak még a piaci egyensúly alatt találhatók. Az említett tényezők miatt az árszínvonal változatlanul a fejlett és a kohéziós államok árszínvonalára alatt található, annak ellenére, hogy az inflációs eltérések, illetve az újonnan csatlakozott közép-európai államok valutáinak felértékelődése csökkentette az ebben a tekintetben fennálló rést. A EU csatlakozás a verseny további erősödése, a termelési tényezők szabadabb áramlása, valamint az adó- és egyéb költség tényezőkre gyakorolt harmonizációs hatáson keresztül elősegíti majd az árszintek közeledését.

10. grafikon. – A GDP-alapú árszínvonal a német árszint százalékában

A korábbi évekhez hasonlóan tavaly is Szlovénia árszintje volt a legközelebb a német szinthez, miközben Szlovákiáé és Csehországé maradt el tőle leginkább. Az utóbbi esetben az árkonvergenciát már nem gátolta a 2003-as defláció de a lassú áremelkedés igen, míg Szlovákia esetében a felzárkózás mellett az árszintek eltérést a munkaerőköltségekben, a szabályozott árakban, a nem kereskedhető termékek és szolgáltatások áraiban fennálló eltérés magyarázza.

Idén az ár-konvergencia dinamikáját illetően nincs változás a 8 csatlakozott államban: változatlanul Szlovákia, Szlovénia és Magyarország jeleskedik a leggyorsabb konvergenciával, köszönhetően a magas inflációs rátának. Az országok relatív pozíciójában nem következik be jelentős változás, mint ahogy abban sem, hogy az árszínvonal a német árszint 40% (Csehország) és 65% (Szlovénia) között alakul.

A közép-európai államok esetében sajátos, hogy a magasabb egy főre eső jövedelemmel rendelkező Csehországban és Szlovákiában az ár-konvergencia mélyen a jövedelmi szintje alatt található, míg Lengyelországban éppen ellenkezőleg az árak a jövedelmeknél

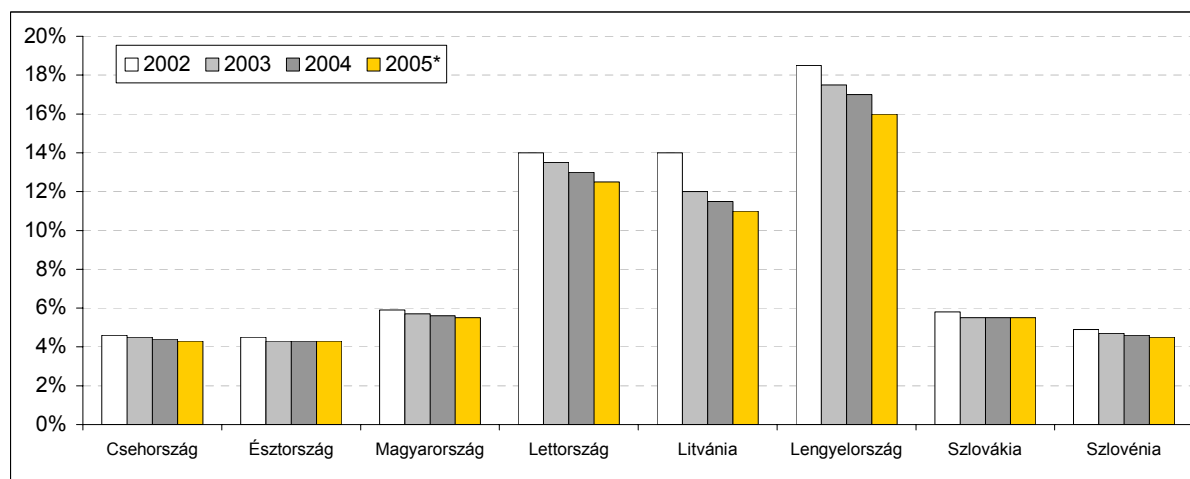
erőteljesebben konvergáltak az EU-15 átlagához. Hasonlóképpen érdekesség, hogy a jövedelmi és bérkonvergenciával összehasonlítva az árak felzárkózása a legerőteljesebb a balti államok esetében, amihez a rögzített árfolyam mellett a korábban magas inflációs eltérések és erőteljes adó- és adminisztratív árharmonizáció is hozzájárult.

IV. A SZERKEZETI KONVERGENCIA AZ ÚJ TAGÁLLAMOKBAN

Az újonnan csatlakozott államok szerkezeti konvergenciájának egyik fontos mutatója a mezőgazdaságban alkalmazottak arányának alakulása a foglalkoztatottakon belül. Tavaly az Európai Unió 15 államában a foglalkoztatottak átlagosan 4,5 százaléka dolgozott a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban. Az újonnan csatlakozott országok ebből a szempontból két csoportra bonthatók. A közép-európai országok (Lengyelország kivételével) és Észtország esetében a mezőgazdaságban alkalmazottak köre az EU-15 átlaga körül található, és fokozatosan csökkent az elmúlt években.

11. grafikon

A mezőgazdaságban alkalmazottak aránya a teljes munkaerő-állományon belül

Ugyanakkor a három másik gazdaság (Lengyelország, Lettország és Litvánia) esetében a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 3-4-szeresen haladja meg az EU-15 átlagát. Ezekben a gazdaságokban (különösen Lengyelországban) az átlagot meghaladó a munkanélküliségi ráta és a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerő a munkanélküliek számát, vagy a foglalkoztatottak arányát csökkenti majd. A mezőgazdasági munkaerő magas aránya a foglalkoztatottak között a konvergencia egyik problematikus területe lesz itt az elkövetkező években.

Összességében a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 2004-ben és 2005-ben is fokozatosan mérséklődik az új tagállamokban: a magasabb aránnyal rendelkező országok esetében a csökkenés eléri a 0,5-0,8 százalékpontot, az alacsonyabb mutatójú közép-európai államokban pedig 0,2-0,3 százalékpontot.